

Till företrädare för M, KD, C, L och MP i
Hälso- och sjukvårdsnämnden

För kännedom till företrädare för S, V, SD i
Hälso- och sjukvårdsnämnden

HRF vill ha valfrihet i hörselvården

Argumenten för Fritt val-systemet handlar ofta om vikten av valfrihet för individen, men i praktiken är resultatet av Fritt val att individens valfrihet begränsas. Brukarna saknar saklig information om de olika vårdgivarna och deras utbud och har därför inte möjlighet att göra informerade val. Samtidigt dominerar hörapparatindustrin ägandet av hörselmottagningar och vårdgivarna anger själva att de av ekonomiska skäl är tvingade att rekommendera de produkter som ger störst lönsamhet.

Det har gått tre, respektive fyra år sedan ett flertal brister påpekades i Socialstyrelsens uppföljning av Fritt val och i den fördjupade uppföljning som genomfördes på uppdrag av Hälso- och sjukvårdsförvaltningen. Politiken har fortfarande inte tagit sitt ansvar och justerat det system som inte fungerar. Resultatet av Fritt val är att den primära hörselrehabiliteringen i Stockholm nu är klart sämst i landet på alla mätområden i den senast årsrapporten från nationella kvalitetsregistret.

Hörselskadades distrikt i Stockholms län vill träffa er för att tillsammans titta på hur vi kan skapa riktig valfrihet i den primära hörselrehabiliteringen.

Ersättningsnivån stimulerar försäljning

År 2015 gjordes, på initiativ av hälso- och sjukvårdsförvaltningen, en fördjupad uppföljning av primär hörselrehabilitering i Stockholms läns landsting (nu Region Stockholm). Syftet var bland annat att belysa effekterna av vårdval för primär hörselrehabilitering i kombination med Fritt val av hjälpmedel och man noterade ett antal områden där förbättringar borde göras. Både ur brukar-, leverantörs- och beställarperspektiv.

Den fördjupade uppföljningen kom bland annat fram till att ersättningen för rehabiliteringstjänsterna är för låg, vilket skapar incitament för mottagningarna att styra patienter mot att köpa hörapparater genom Fritt val. Vissa mottagningar anger att de är tvingade att i första hand bedriva privat försäljning för att överhuvudtaget kunna gå runt ekonomiskt. I praktiken innebär den låga rehabiliteringsersättningen och hörselchecken att Region Stockholm stimulerar och legitimerar företagens egen försäljning av hörapparater utanför den allmänna hälso- och sjukvården. Detta var inte politikernas ambition när systemet med Fritt val infördes.

I den fördjupade uppföljningen rekommenderas regionen att ha som ambition att göra valet mellan att prova ut hörapparater från det upphandlade sortimentet och hörapparater genom Fritt val, ekonomiskt neutralt för mottagningarna. Fyra år efter den fördjupade uppföljningen har regionen fortfarande inte förändrat ersättningsnivåerna för att uppnå kostnadsneutralitet mellan de två alternativen. Tvärtom sänktes ersättningsnivåerna för Vårdval primär hörselrehabilitering 2015. Mottagningar tvingas fortfarande styra sina patienter bort från det upphandlade sortimentet och patienternas valfrihet är fortsatt begränsad.

Hörselskadades distrikt
i Stockholms län

Ägarstrukturer försämrar valfriheten

Två multinationella holdingbolag – William Demant Holding och Sonova Holding – dominerar den primära hörselrehabiliteringen i Stockholms län. Totalt 74 procent av de behovsbedömningar som ledde till hörapparatutprovning utfördes 2017 av mottagningar som ägs av något av dessa två holdingbolag. Vid årsskiftet 2018/2019 stärkte Sonova Holding sin position ytterligare då deras företag AudioNova förvärvade Hörbart som har tre stycken mottagningar i Stockholms län.

Socialstyrelsen genomförde en utvärdering av Fritt val 2016 där man konstaterar problematiken med industrins stora ägande: "Fritt val av hjälpmedel förutsätter att det finns en mångfald hjälpmedelsleverantörer som agerar på konsumentmarknaden vilket det inte gör." Sedan dess har hörapparatindustrins dominans ökat ytterligare och brukarnas valfrihet blivit mindre.

Inför krav på redovisning av priser

Hörapparatindustrin äger inte bara mottagningarna utan styr även tydligt vilka hörapparatmodeller som förskrivs. Över 98 procent av patienterna vid Audikas mottagningar i Stockholms län får hörapparater av just de märken som tillverkas inom ägarkoncernen. Detta framgår av en genomgång av mottagningarnas rekvisitionsfakturer till Region Stockholm under perioden 1 jan 2017 - 30 april 2017 (Källa: Hälso- och sjukvårdsförvaltningen, SLL).

Hörselchecken är tänkt att täcka hela eller delar av kostnaden för hörapparater utanför det upphandlade sortimentet, men det finns ingen kontroll över de faktiska kostnaderna för de produkter som förskrivs.

I den fördjupade uppföljningen från 2015 menar man att regionen bör kräva att samtliga mottagningar som har avtal med Region Stockholm redovisar Fritt val-sortimentet och de priser som tas ut av brukare. Något sådant krav har ännu inte ställts på mottagningarna och bristerna i informationen till patienterna om produkter och kostnader inom Fritt val omöjliggör fortfarande ett informerat val och reell valfrihet.

Kvalitén försämras

Fyra år efter den fördjupade uppföljningen och tre år efter socialstyrelsens utvärdering av Fritt val har inga förändringar genomförts. Man har hållit fast vid ett system som bidragit till att den primära hörselrehabiliteringen i Stockholm är sämst i landet på samtliga tre mätområden i den senaste årsrapporten från nationella kvalitetsregistret.

Region Stockholm har i flera år fått sämst resultat på två av tre mätområden i det nationella kvalitetsregistret för hörselrehabilitering: upplevd tillfredsställelse och kontakt/information. I rapporten för 2017¹ intar Stockholm även sistaplatsen på det tredje mätområdet, funktion. Fritt val-reformen har gett sämre valfrihet och sämre utfall, samtidigt som den lett till högre kostnader för både regionen och enskilda individer.

---

¹ Det har kommit en halvårsrapport för 2018 med resultat som skiljer sig från de i årsrapporten för 2017. Hörselbron rekommenderar dock att man hänvisar till helårsrapporterna och att halvårsrapporten ses som en indikation. Den senaste årsrapporten som publicerats gäller för 2017 och det är denna vi utgår från.

**Hörselskadades distrikt
i Stockholms län**

Då de enskilda mottagningarnas resultat från kvalitetsregistret inte är tillgängliga för allmänheten är det dessutom omöjligt för brukarna att göra ett informerat val av vårdgivare. De olika mottagningarnas resultat från kvalitetsregistret måste publiceras för att ge brukarna en chans att välja vårdgivare utifrån kvalitet.

HRF vill ha valfrihet

Trots att syftet med Fritt val var att öka valfriheten har resultatet blivit att den reella valfriheten begränsats. Brukarna ges inte möjlighet att göra informerade val och hörapparatindustrins grepp om hörselvården i Stockholm blir allt starkare. På grund av den låga ersättningsnivån tvingas många mottagningar i första hand bedriva försäljning av hörapparater ur Fritt val-sortimentet och i den senaste årsrapporten från nationella kvalitetsregistret har Stockholm sämst resultat på samtliga tre mätområden.

Hörselskadades distrikt i Stockholms län vill träffas för att diskutera hur man kan skapa högre kvalitet och större valfrihet för brukarna inom den primära hörselrehabiliteringen i Stockholm.

Agneta Österman Lindquist

Distriktsordförande Hörselskadades distrikt i Stockholms län